

L'impossible rescat de les veus oblidades

La docència continuada al llarg de bastants anys en un centre públic de la vila, l'Institut Lluís de Requesens, m'ha permès recollir, a partir dels alumnes, històries familiars esdevingudes a l'època de la República però desenvolupades en múltiples escenaris a causa de la pluralitat d'origen

Institut Lluís de Requesens.

La II República

geogràfic de l'actual població molinenca. Aquestes narracions que mesclen paisatges locals amb els de Conca, Múrcia, Extremadura, Galícia i Andalusia m'han fet adonar de l'immens trencament de la cohesió social de les poblacions a partir de la guerra i les seves seqüeles, i he comprovat, a partir d'històries concretes, com molta gent fugí dels seus llocs de residència empesos per la voluntat d'oblit dels anys 1931-1939, tal com ja ha estudiat amb més rigor Angelina Puig¹.

Aquestes veus emigrants des de la seva nova terra d'acollida evocuen fets esdevinguts en pobles llunyans i expliquen circumstàncies que potser no s'explicaran mai en els espais on van produir-se. Les imatges d'aquestes narracions m'han fet pensar sovint en tots aquells i aquelles que van estimular i alimentar a unes esperances de canvi a la població de Molins de Rei en el període 1931-39 i que, a partir de la fi de la guerra, van

quedar al marge de la memòria col·lectiva precisament perquè la comunitat els bandejà i els empenyè a la mort o la presó, o els obligà a l'exili².

La reconstrucció del passat republicà a Molins de Rei s'ha construït, de manera semblant a la d'altres poblacions, a partir de la memòria de tots aquells que, en acabar la Guerra Civil, van poder quedar-s'hi a viure, sobre la qual s'han superposat retalls de records dels pocs que retornaren a casa a partir de la fi de la dictadura. Crec, doncs, que una evocació dels anys republicans no pot ignorar el drama d'aquells que no van reincorporar-se a la vida comuna a partir de 1939 ni els silencis, imposats en els primers anys de dictadura i volguts més endavant, de totes aquelles persones que van quedar mancades del reconeixement social vilatà per les seves actituds i actuacions en el període que abasta des de 1931 fins a 1939. El silenci de les seves veus ens ha privat d'obtenir una memòria rica

Una evocació dels anys republicans no pot ignorar el drama d'aquells que no van reincorporar-se a la vida comuna a partir de 1939 ni els silencis.

i plural d'un passat tèrbol i violent, sovint difuminat sota l'enyorança d'uns temps exclosos de conflictes per part d'aquells que pogueren sobreviure a la postguerra i al franquisme, i ens han configurat les línies mestres d'un relat comú.

Un record esbiaixat: l'oasi republicà, el malson de la guerra

La remembrança del període 1931-36 contrasta sovint l'idíl·lic oasi català amb la virulència dels enfrontaments d'arrels foranes del període bèl·lic. El reconeixement autonòmic i l'aplicació de mesures de canvi moderades entre 1931 i 1934 passen per damunt dels conflictes latents per fer lluir un parèntesi entre l'abans

Els temps de la República a Molins de Rei ENTRE ELS RECORDS I LA MEMÒRIA

Cèlia Cañellas Julià

caciquil anterior a 1931 i l'immediat després a partir de juliol de 1936, quan forces alienes a la població n'haurien trencat l'harmonia i suscitat la violència. La sublimada imatge de la Catalunya pròspera, industrialitzada, moderna i culta que, finalment, podria gaudir d'unes institucions pròpies té la seva correlació en la visió de la vila reconstruïda a partir de la memòria en la qual sobresurt la perspectiva dels pagesos petitpropietaris, de la menestralia i dels professionals liberals per sobre dels records dels sectors que, també durant els anys republicans, van viure tensions i foren objecte i subjecte de violències.

Els anys 30, des dels records personals

Aquest article no pretén fer una història de la República a Molins de Rei que aportí novedosos punts de vista ni insistir en els aspectes destacats del canvi polític, sinó tan sols aplegar un recull de records que les famílies van generosament aportar amb motiu d'un treball acadèmic dels seus joves³ i que ens ajuden a situar el marc republicà i autonòmic dels anys 30 en un context econòmic i social absolutament distanciat del nostre.

Una economia agrícola, una pagesia pròspera

Molins de Rei era aleshores una població d'uns 7.000 habitants en la qual el creixement demogràfic viscut des dels anys de la guerra europea havia suscitat importants canvis urbanístics, empesos pels ajuntaments sobretot des dels anys 20. Aquesta modernització urbana no alterà les formes de vida dels pagesos petits o

Un recull de records que les famílies van generosament aportar amb motiu d'un treball acadèmic dels seus joves i que ens ajuden a situar el marc republicà i autonòmic dels anys 30.

grans propietaris que vivien en cases habilitades per a les funcions agrícoles i ramaderes, tot i estar situades al bell mig del poble, que gaudien d'una posició estable afavorida per les possibilitats de venda dels productes agrícoles als mercats de fora⁴. Les cases no tenien gaires comoditats i el consum era reduït. Les dones treballaven a les fàbriques i als horts de la casa i resolien de manera precària les necessitats de la llar.

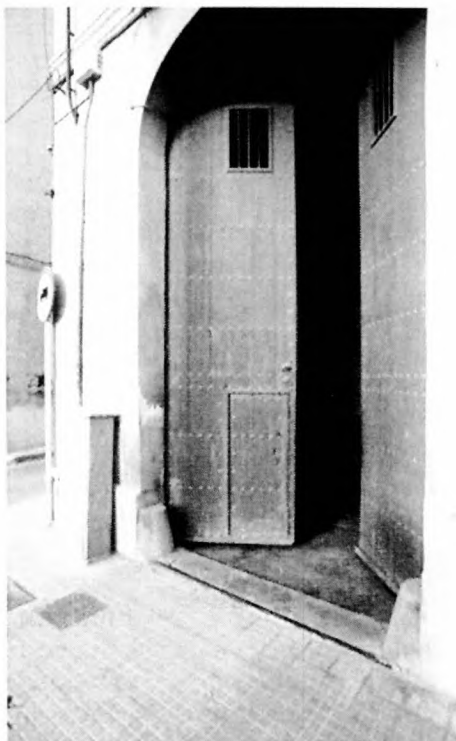
Els avis i les àvies ho recorden així: "La família vivia dels productes que aconseguia del camp i dels animals,

1 B. Molins de Rei — Vista Parcial 4

Vista parcial de Molins de Rei.

com també de la seva venda, principalment pel que fa a la llet. La seva situació econòmica era força pròspera i vivien en una certa abundància, com ho demostra el fet de poder pa-

Portalada d'una casa de pagès.

gar els estudis primaris del noi en una escola privada, cosa que, tot i que avui ens sembli bàsic i mínim, era aleshores en molts casos fins i tot un luxe.

I és que en aquells moments, l'agricultura de Molins de Rei i de tota la comarca era molt important. S'exportava enciam, préssec, pruna i maduixes."

"La meva àvia, l'any en què Companys va proclamar la República, vivia a la zona del centre del poble, al carrer de Sant Miquel. La casa era de grans dimensions. Tenia una planta baixa on tancaven el carro. També hi havia un estable, un celler on guardaven el vi propi i una cort amb un sol porc. Després hi havia l'entresòl, amb la cuina, el menjador, el *quarto* de cosir i una eixida amb un galliner. Després hi havia el primer pis, on hi havia dues habitacions amb alcova i *re quartet*, un terrat i una comuna.

En el segon pis hi havia una habitació de matrimoni, una habitació petita i unes golfes on es deixaven assecar les mongetes i on hi havia la carn salada. També hi havia un saler. Aquesta casa va ser comprada pel besavi."

"Vivien en una casa on per aquells temps eren els afores de Molins de Rei i que el seu pare s'havia fet construir. Tenia un pati molt gran, bona part del qual s'utilitzava com a hort on el seu pare cultivava verdura i hortalisses. Tenia un pou artesià amb una bomba manual per treure'n

Malgrat els afers especulatius en benefici de la gran propietat, els plans de reformes urbanes suposaren una modernització en les infraestructures i serveis.

l'aigua, una cisterna per recollir l'aigua de la pluja, cuina econòmica de carbó, comuna amb el pou mort... i una ràdio."

Aquests records contrasten amb l'evidència de l'existència de conflictivitat pagesa manifesta en la militància a la Unió de Rabassaires d'alguns dels regidors del període republicà en els anys de la guerra⁵ i en l'actuació col·lectivitzadora im-

No podem oblidar que la República es desenvolupà en els anys marcats a Europa per l'ascens dels feixismes i la crisi de les democràcies enfront de la consolidació del comunisme soviètic.

pulsada pels comitès de la vila en els quals participaren militants locals dels sindicats de classe (UGT i CNT).

Les diferències socials quedaven marcades sobretot per l'accés o la manca de propietats i no sols es manifestaven al camp. Les reformes urbanes empreses havien afavorit, sens dubte, interessos de determinats propietaris urbans, alguns dels quals foren acusats a partir de 1931 de concommitàncies amb la Dictadura primoriverista. Malgrat els afers es-

peculatiu en benefici de la gran propietat, els plans de reformes urbanes suposaren una modernització en les infraestructures i serveis que afavoriren la població i en multiplicaren l'habitatge, amb un notable auge econòmic dels sectors de la construcció i els seus auxiliars.

Aplec a Santa Creu, els anys 30.

L'auge edificatori es traduí en beneficis per a les empreses constructors, però també en llocs de treball per a paletes, pintors i guixaires, joves treballadors que enquadren les seves reivindicacions laborals al si del sindicat confederal, la CNT, a diferència dels obrers de les fàbriques tèxtils, que gaudien des de feia més anys d'unes relacions paternalistes amb els empresaris i estaven més inclinats vers la moderació ugetista.

Modernització i tradició

Les diferències classistes s'evidenciaven també en els àmbits associatius. Així, mentre els sectors benestants s'aplegaven a les sales del Foment, els nuclis populars sovintejaven els locals de la Federació i els més inclinats vers les idees catalanistes i socialment conservadors desplegaven les seves inquietuds en les activitats artístiques de cant i teatre a la Joventut Catòlica⁶.

Les diversions quedaven acotades al cinema i al ball dels diumenges. Po-

ques famílies disposaven de ràdio i la missa dominical i els aplecs eren rituals compartits. La societat es reconeixia escindida a partir de la identificació dels individus en classes i les circumstàncies van contribuir a dotar d'expressió política aquesta percepció de l'enfrontament social. No podem oblidar que la República es desenvolupà en els anys marcats a Europa per l'ascens dels feixismes i la crisi de les democràcies enfront de la consolidació del comunisme soviètic. La confrontació ideològica prenia sentit en un context d'un profund enfrontament classista, amb adscripcions de grup ben identificables a partir de pràctiques que formaven part de la quotidianitat, com el fet de sindicar-se o no fer-ho, anar a missa o no participar en les cerimònies litúrgiques, anar a ballar al Foment o a la Federació.

En tenim aquests testimonis:

"Els vestits no els compraven fets, compraven la roba i la portaven a fer a ca la modista, ja que així sortien més barats.

No hi havia Seguretat Social i el metge era particular; a part d'això, molts dels remeis eren casolans (untures de sagí de gallina, lavatives, collarets d'all...).

La religió era una part molt important dins la família, era com una petita llei que s'havia de seguir i cada diumenge s'anava a missa."

Els diumenges i dies de festa, la gent s'arreglava tant que no es distingien els rics dels treballadors.

"A Molins de Rei hi havia moltes associacions, com la Joventut, el Foment, la Federació... però jo anava a la Joventut Catòlica, on es feia futbol, teatre, dansa. A part d'anar a la Joventut, també estava integrat a la Federació de Joves Cristians de Catalunya. A la Joventut jo hi anava per cantar a l'Orfeó... També recordo els aplecs de Santa Creu d'Olorda,

Els temps de la República a Molins de Rei ENTRE ELS RECORDS I LA MEMÒRIA

Cèlia Cañellas Julià

on es feien ballades de sardanes durant tot el dia i hi anava gent de tot arreu. Feia por de veure tanta gent junta!”

“Els dijous anava al cinema amb el seu pare i, com que coneixia l'amo, els deixava entrar a meitat de preu. Els diumenges i dies de festa, la gent s'arreglava tant que no es distingien els rics dels treballadors.”

“Pel que fa a l'Ajuntament de Molins, fou ocupat durant la República per una associació política aliada amb el Centre Republicà Federal. Organitzaven, per tal d'aconseguir la participació política dels seus seguidors, actes de propaganda (mítings) i culturals (cinema, balls, esport, teatre...).”

“L'any 1932 es van utilitzar unes cases del carrer Macià com a jutjat, dispensari, oficines municipals i estatge de l'agutzil, i l'any 1933 es va aconseguir que s'instal·lés una estafeta telegràfica per tal de millorar les comunicacions del poble.

Desplaçar-se en tren era una cosa que estava, més o menys, a l'abast de molta gent, però altres mitjans com el cotxe no ho estaven; només les famílies realment riques disposaven de diners per tenir-ne un. No serà fins molt més endavant quan el cotxe esdevindrà assequible a tot hom.

No va ser fins al juliol de 1935 quan s'inaugurà el mercat municipal... La construcció va constituir un canvi important en el comerç local, ja que fins llavors, l'alimentació del poble es basava en les parades del mercat

de la plaça de la Creu, que es trobaven en condicions precàries.”

“Quan volien trucar per telèfon, com que a casa seva no n'hi havia i, de fet, en tenien en molt poques cases, anaven a Telèfons, que era a la carretera pel lloc on ara hi ha la Creu

El tren, sota un petit túnel avui desaparegut.

Roja, l'avinguda de València. Després de trucar s'havia de pagar el que costés.”

Unes infàncies breus

La durada diferenciada de l'escolarització era un altre símptoma de les diferències socials. Hi havia canalla que no anava a escola, altres hi estaven pocs anys fins que aprenien a llegir i escriure, alguns podien anar a internats religiosos de Barcelona i

La família era un nucli de convivència emocional, però també una unitat econòmica a la qual havien de contribuir tots els membres.

podien seguir estudiant, tot i que pocs molinencs anaren a la universitat en els anys 30.

La singularitat de la vila en aquest aspecte rau en la construcció, en els anys de la dictadura, d'un edifici de bona qualitat per a escola pública, tasca en consonància amb la moder-

Els temps de la República a Molins de Rei ENTRE ELS RECORDS I LA MEMÒRIA

Cèlia Cañellas Julià

nització urbana empresa des dels anys 20 i que va ser continuada en els anys republicans amb la construcció de les cases per als mestres⁷.

Nens i nenes anaven a l'escola per separat. A les aules aprenien escassos coneixements que els preparaven per començar a treballar de ben joves. La família era un nucli de convivència emocional, però també una unitat

Era obligat anar a missa com a mínim cada diumenge i recorda que aquest fet era regulat per un capellà de l'escola, que, al final de curs, treia cinc punts a la puntuació definitiva en cas d'absència reiterada a missa dels diumenges..."

econòmica a la qual havien de contribuir tots els membres.

Els nens varen percebre els indicis del canvi polític republicà, però continuaren amb els seus jocs ancestrals, diversions que, de fet, no varen modificar-se fins a l'arribada de la modernització econòmica dels anys 60.

Malgrat els anys el record es manté: "Als catorze anys va començar a treballar d'aprenent en una empresa del ram de la construcció. Aquesta empresa s'anomenava Joan Roca i estava situada dins la vila. Ell anava amb el seu cap a col·locar blocs de pedra artificial a les construccions. Treballaven pedra artificial: murs, figures decoratives... Durant el període d'aprenent cobrava molt poc... De totes maneres, el seu sou no era el que aportava l'aliment a la llar, però ajudava a millorar l'economia familiar."

"De petita, com tots els nens, anava a l'escola, als *Nacionals*, al Col·legi Alfons XIII, on, tot i no ser una escola religiosa, hi havia un Sant Crist penjat a la paret. Els nens i les nenes estaven separats en classes diferents, l'ensenyament era en català i es feia classe sis dies a la setmana. Les vacances duraven dos mesos. A l'hora del pati jugaven a la xarranca, a saltar

corda i a altres jocs que encara avui distreuen els petits."

"El meu avi jugava a pilota amb els nens del carrer i tots els que vinguessin d'altres barris. També jugava a altres jocs, com saltar i parar, a plantats i fins i tot a pedrades: organitzaven una colla, la dividien i es tiraven pedres els uns contra els altres i aquests feien el mateix. Podia passar que ell estigués en un bàndol i el seu germà a l'altre."

"Al col·legi Sant Miquel...era una escola privada on es pagava. Era una escola només per a nois, mentre les noies tenien també les seves pròpies escoles "especials", ja fossin públiques o privades, confessionals o no. S'impartien classes diferents en el cas de les escoles segons si eren de nois o de noies; en el cas de les noies, sempre més centrades en les tasques domèstiques com per exemple, la costura, a què estaven destinades a realitzar durant la seva vida. L'escola Sant Miquel era, a més, confessional, és a dir, regulada i portada per reli-

Gairebé ningú no comprenia del tot el que estava succeint durant aquell temps, amb les festes organitzades per l'Ajuntament i les reunions al carrer amb la gent gran, que era qui explicava, a la seva manera, tot el que estava canviant al país.

giosos. Era obligat anar a missa com a mínim cada diumenge i recorda que aquest fet era regulat per un capellà de l'escola, que, al final de curs, treia cinc punts a la puntuació definitiva en cas d'absència reiterada a missa dels diumenges..."

"El 14 d'abril de 1931, quan ell només tenia vuit anys, es va proclamar la Segona República espanyola i, més especialment, la República catalana. Aquell dia va desaparèixer sense saber com el quadre del rei Alfons XIII que presidia l'aula de l'escola, per a sorpresa de tots els alumnes".

“Va viure els anys de la República sense entendre ben bé el que estava passant. No entenia com un dia, després del catorze d'abril de 1931, ja no eren a l'escola els retrats del rei ni de Déu, que, juntament amb el mestre, eren les coses més sagrades que li havien ensenyat que s'havien de respectar. A més, la gent del seu voltant no l'ajudava gaire a entendre

de diferents adscripcions: dels rengles de la Federació, com Miquel Torelló o Andreu Font Guitart, germà de l'alcalde republicà; simpatitzants locals de l'anarquisme, com els germans Salvador i Basilisa Ollé Carbo-nell, però també gent més alineada amb el catalanisme, com Pere Camps Càlix i Jaume Subirats, ambdós del Centre Federal d'ERC.

J.D. Molins de Rei — Vista Parcial 1

Plaça dels Països Catalans; al fons, el col·legi Sant Miquel.

Què hi anaren a defensar a les trinxeres? La pluralitat de motivacions dels voluntaris és palesa. Per a uns, la República anava indissolublement associada a la refeta nacional de Catalunya i aquest avenç no es podia pas perdre, mentre que, per a d'altres, el règim republicà era només l'avantsala del gran canvi social i marxaren amb l'objectiu de propiciar-lo. A la rereguarda, la guerra va

significar el trencament d'hàbits i costums sotragats per les convulsions revolucionàries dels primers mesos amb un esclat de violència social i anticlerical remarcables. A mesura

allò, ja que gairebé ningú no comprenia del tot el que estava succeint durant aquell temps, amb les festes organitzades per l'Ajuntament i les reunions al carrer amb la gent gran, que era qui explicava, a la seva manera, tot el que estava canviant al país.”

El trencament de la civilitat. La guerra

El malson de la guerra trencà la falsa tranquil·litat de l'oasi català. La situació accelerà les transformacions encetades per la República, modificà substancialment les relacions de propietat i treball, trencà radicalment les tradicions religioses i obligà a acceptar la violència armada a la vida quotidiana.

El trasbals de la sublevació militar va empenyer homes i dones joves de Molins de Rei a marxar al front de forma voluntària o imposada. Els primers mesos hi marxaren homes

A la rereguarda, els enfrontaments entre republicans marquen la vida política i debilitaven les esperances de la població.

que el transcurs de la guerra avançava, les diferents ideologies d'aquells que lluitaven al front quedaven fins a cert punt diluïdes per l'esforç de salvació de les institucions republicanes, mentre a la rereguarda, els enfrontaments entre republicans marquen la vida política i debilitaven les esperances de la població.

Malgrat aquests embats, és remarcable la tenacitat per mantenir l'esperança en el triomf dels ideals republicans de tots aquells que afrontaren les dures condicions de vida a la rereguarda i que assumiren responsabilitats en la presa de decisions

Voluntaris a Mallorca.

polítiques a escala local que, per a ells, representaven un suport a la lluita dels seus convilatans als fronts, i en aquest sentit trobem els militants confederals afins al nacionalisme, com Juli Ballester, Pere Camps o els germans Munné Casas, al costat dels provinents de les files socialistes o republicanes, que acabaren integrant-se en el PSUC, com els germans Torelló Pagès. Aquesta manca de derrotisme de bona part de la població en els anys del conflicte ens posa ben de manifest que els vots atorgats a les llistes republicanes a les eleccions des de 1931 responien a un veritable sentiment de voluntat de canvi. Un desig que s'intentà dur a terme de forma pactada i pacífica en

El meu pare ens va reunir a tota la família i ens va dir que a partir d'ara, l'empresa la dirigirien els treballadors, que ell ja no n'era responsable.

els primers anys republicans i que s'intentà defensar amb la violència de les armes contra la insurrecció militar en els anys de 1936 a 1939 en què, malgrat les circumstàncies excepcionals, encara estaven vigents les institucions republicanes.

Tenim alguns records dels anys de la guerra:

"No recorda quan va rebre la notícia de l'inici de la guerra, però sí que

notà la preocupació tant a la família com al poble."

"Tot i que a Molins no hi havia tiroteig, la guerra va fer canviar moltes coses. A les escoles, els nens i les nenes estaven en una mateixa classe, es va prohibir la pràctica religiosa, es podien veure persones armades al carrer i la gent no es podia reunir en grups, però, tot i les diferències, la relació amb els veïns no va canviar gaire."

"Per a ella, la Guerra va començar quan l'amo de la casa de lloguer on vivien els va fer canviar de casa, i els va portar a la que tenia al carrer de Puigcerdà, ja que estava preocupat pel fet que els de la FAI li prenguessin."

"Es van formar com uns sindicats d'homes manats per milicians. Aquests van confiscar les cases, propietats i els terrenys dels adinerats de Molins de Rei. També van confiscar els locals catòlics i van incendiar l'església."

"Un grup de treballador armats fins a les dents, van venir a cas El meu pare els va fer entrar al seu despatx i s'hi van tancar una bona estona. Jo estava al passadís intentant esbrinar què passava. Devia tenir uns catorze o quinze anys. Se sentien crits i semblava que estaven discutint. Després van sortir del despatx i se'n van anar. Després, el meu pare ens va reunir a

Els temps de la República a Molins de Rei ENTRE ELS RECORDS I LA MEMÒRIA

Cèlia Cañellas Julià

tota la família i ens va dir que a partir d'ara, l'empresa la dirigirien els treballadors, que ell ja no n'era responsable. Es veu que els treballadors s'havien col·lectivitzat i amb la força de les armes es van fer els amos de tot. Ens ho van prendre tot: la serra-

L'entrada de les tropes franquistes suscità temor i curiositat. Tot-hom desitjava la fi de la confrontació però ningú veia clar el futur.

dora, la maquinària... Fins i tot, un dia que a casa només hi havia el meu germà... van venir uns treballadors i es van emportar el nostre cotxe. Es podia dir que no teníem res. Estàvem arruïnats. Aviat vaig deixar l'escola i el meu pare em va posar a treballar a les oficines d'una família alemanya de Barcelona."

"En Jaume Font Guitart era l'alcalde de Molins de Rei i president de la Federació Obrera quan va esclatar la Guerra i va col·laborar amb homes de la FAI que buscaven armes i instal·laren barricades a les entrades del poble per controlar els moviments de la carretera. Aquests grups de la FAI, precedits per Manuel Marín, van controlar la vida política de Molins de Rei fins al setembre de 1936, ja que el buit de poder i la desorientació inicial ho van permetre. Recorda com aquest Govern provisional va canviar el nom del poble, Molins de Rei, per Molins de Llobregat.

El 24 de juliol morí la primera víctima molinenca de la Guerra i començaren els primers saquejos. El 5 d'agost del mateix any, els escamots de la mort ja havien executat vint-i-set persones a Molins de Rei; el nombre de morts augmentava i això va causar gran consternació entre els molinencs.

Durant la Guerra Civil, la FAI va executar molta gent i després els abocaven al pou de can Capmany. Aquests botxins,

normalment del mateix poble o pobles veïns, posaven la por al cos de tothom. Un amic del seu pare explicava que un dia, el cotxe dels membres de la FAI es va aturar i el van fer pujar: ell, quan pujava ja es pensava que no en sortiria viu, però, sortosament, al proper poble el van deixar baixar i li van dir: «Ets el primer que surts viu d'aquest cotxe». Ell va baixar i encara li tremolen les cames quan ho recorda."

"Els primers mesos de la Guerra, les patrulles de la FAI dominaven el poble. A vegades es dedicaven a anar pels carrers amb una camioneta i un home amb un megàfon anava informant sobre els esdeveniments de la Guerra (molts milicians de Molins de Rei havien anat a lluitar al front d'Aragó). Quan no repartien propaganda anarquista es dedicaven a agafar algú o algú altre per endur-se'l a Sant Bartomeu i afusellar-lo."

Les agressions aèries. Molins, sota les bombes

La situació de rereguarda va durar

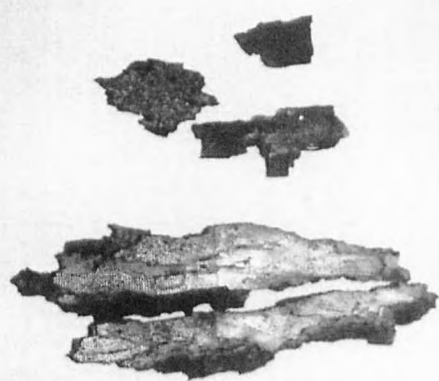
La casa coneguda com el castell, quarter general del Marín i la seva gent.

fins quasi 1939, però la tàctica emprada per l'exèrcit nacional de bombardejar les viles i ciutats per atemorir la població i minar la seva resistència afectà Molins de Rei, sobretot per la seva proximitat a Barcelona.

Després de més de dos anys de guerra, l'entrada de les tropes franquistes suscità temor i curiositat. Tothom desitjava la fi de la confrontació però ningú veia clar el futur. S'acabava el malson per a tots aquells que havien vist perillar béns i propietats, i perseguir les seves pràctiques religioses tradicionals, però s'encetava

i soterranis de les cases. A la nit es podien veure els reflectors i s'escoltaven les bateries antiaèries del Carmel que perseguien els bombarders. Més d'una vegada havia sortit al carrer per intentar veure alguna pava, tal com ells anomenaven els bombarders cedits per l'exèrcit de Hitler. En un d'aquests bombardejos fou tocat un caça alemany que va caure prop de Sant Vicenç, on el pilot alemany va ser capturat per la guàrdia d'assalt.

Abans de l'entrada de les tropes de Franco a Molins de Rei, una sola tanqueta anava donant voltes per

Fragments de metralla i de bomba, caigudes a Molins de Rei.

un altre capítol de violències contra tots aquells que s'havien posicionat a favor d'una Catalunya autònoma en la qual es desitjava que fossin atenuades fins al màxim o abolides les diferències classistes.

"El poble va ser bombardejat pels nacionals. Recordava un bombardeig sobre l'antic pont de pedra que va ensorrar la part més propera a Sant Vicenç, més tard reconstruïda; o un altre a l'estació sobre un tren carregat de municions per als republicans. A més, des de Molins veia caure les bombes sobre Barcelona i sentia l'alarma que sonava des d'una fàbrica d'armament a Sant Feliu."

"Recorda les nits en què sonaven les sirenes pels bombardejos de Barcelona i la gent s'amagava als refugis

protegir els republicans que, en la seva retirada, havien intentat enderrocar el pont. El dia 25 de gener al migdia, les tropes franquistes van bombardejar el poble per tal d'as-

Recorda les nits en què sonaven les sirenes pels bombardejos de Barcelona i la gent s'amagava als refugis i soterranis de les cases.

segurar la seva entrada al capvespre; aquest bombardeig va provocar diverses destrosses en algunes cases... A casa seva van perdre la massissa porta de fusta a causa del pas d'un obús.

L'exèrcit de Franco anava precedit de tropes marroquines a peu, mal vestides i quasi desarmades. Entraven en formació i eren controlats per uns

Els temps de la República a Molins de Rei ENTRE ELS RECORDS I LA MEMÒRIA

Cèlia Cañellas Julià

soldats uniformats a cavall que, de tant en tant deixaven anar un cop de tralla. La gent sortia a rebre les tropes de Franco al carrer, perquè si no, els moros entraven a les cases tancades i saquejaven tot el que podien.

El 3 de febrer de 1939, la Comisión Gestora Municipal substituï l'Ajuntament provisionalment. S'iniciava un període de repressió i dictadura. Molins de Rei havia perdut durant la guerra 855 habitants sobre un total aproximat de 7.200."

Cloenda

Aquest repàs a alguns records personals dels temps republicans ens palesen la distància entre la societat de les primeres dècades del segle XX i la del nostre inici del segle XXI. És per aquesta raó que no podem parlar de la Segona República posant l'accent només en la democratització de la vida institucional i en el reconeixement de la identitat catalana, ja que les dificultats del règim per asentar-se amb normalitat derivaven de la forta confrontació social, molt aguditzada en una conjuntura de crisi econòmica, i manifestada amb una violència fins a cert punt atàvica.

L'horitzó de llibertats i participació política que es pensava potenciar a partir de l'educació dels infants per convertir-los en els ciutadans d'un futur ideal va quedar aviat enfosquit per l'eclosió dels conflictes, centrant la qüestió religiosa com la principal esquerda entre les mentalitats en joc. La quasi unanimitat dels forts sentiments antiborbònics, provocada per l'avinentsa entre el rei Alfons XIII i la Dictadura primoriverista, fona-

L'horitzó de llibertats i participació política que es pensava potenciar a partir de l'educació dels infants per convertir-los en els ciutadans d'un futur ideal va quedar aviat enfosquit per l'eclosió dels conflictes.

mentà l'entusiasme per l'arribada del nou règim l'abril de 1931, però els desencisos populars per la lentitud de l'aplicació de les reformes i la dura reacció dels nuclis de poder social que temien per la pèrdua de la seva hegemonia varen tibar les tensions fins a arribar al malson de la guerra.

La rebel·lió militar contra la República i la reacció popular en defensa de les seves institucions i canvis van fer esclatar els enfrontaments socials i personals covats des dels anys an-

Camps de cultiu; el pont de Quinze Arcades, al fons.

teriors. Va ser de la mateixa societat, de les seves injustícies i contradiccions d'on va emanar la violència fins aleshores continguda.

L'esclat s'endugué no sols les vides dels joves morts al front, sinó també les d'anònims vilatans o dels catòlics militants, que foren les primeres víctimes de la violència gratuïta o d'execucions premeditades. Però en acabar el conflicte, l'odi dels vencedors seguí eliminant vides i esclafant les il·lusions de tots aquells que havien disposat en el règim republicà les esperances d'un temps de canvis.

Notes

1 Puig, A. *De Pedro Martínez a Sabadell (1920-1975)*.

2 Podem fer esment, entre d'altres, dels militants confederals Lluís Corbera i Antoni González, afusellats en acabar la guerra, i dels empresonats Juli Ballester, paleta d'ERC; Angel Canadell, cuiner del PSUC; Felip Gimeno, empleat cenetista; Jaume Martí, cafeter republicà. Entre els exiliats podem recordar figures prou representatives de corrents ideològics significatius del període i fortament contraposats com el metge Mestres Puig, que romandrà a França fins als anys 50, o el paleta faista Manuel Marín, que no va retornar mai a la vila.

3 Els fragments formen part d'un projecte didàctic en el qual es confeccionà un relat sobre els anys de la República, la Guerra Civil i el franquisme a partir de retalls de treballs d'alumnes diferents. Els fragments reproduïts corresponen a alumnes del curs 1995-96, projecte pel qual ens va ser atorgat el premi Leandre Colomer d'Història de Catalunya a les professores Cèlia Cañellas i Montserrat Gaya.

A causa de la seva finalitat didàctica, la font no fa referència concreta ni dels testimonis ni dels entrevistadors.

4 Per al procés de canvis en l'agricultura vegeu G. Tribó, "De l'agricultura extensiva a l'especialització, reflexions sobre l'agricultura (s. XIX i XX)". A *Coneguem la història de la vila. Primeres Jornades d'Història*. Molins de Rei 1986, i "L'exportació de fruites i hortalisses baixllobregatines: Molins de Rei (1900-1936)" a *Aportacions a la història de Molins de Rei*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1992.

5 Entre d'altres hi militaren Joan Castellet, Miquel Massana, Josep Soler i Ramon Vidal.

6 Vegeu el treball clàssic de J.M. Carbonell, *Molins de Rei, vida social i política (1868-1936)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1991.

7 El treball monogràfic de Conxita Solans recull la història de l'escola pública degana de la vila. Vegeu *L'escola Alfons XIII, 75 anys d'història (1926-2001)*, Molins de Rei, 2002.